

tiske aspekt en afgørende placering. Mens der er mængder af eksplicite sikkerhedspolitiske overvejelser i kildematerialet (Gustav Adolfs og Axel Oxenstiernas breve, diplomatiske instrukser, propositioner til rigsrådet etc.), indskrænker de handelspolitiske overvejelser sig til et absolut minimum. »Även om denna ingen annanstans kommer så väl til uttryck (som i en opfordring fra Gustav Adolf til Reval om at støtte den svenske krigsførelse, fordi denne atter har sat Reval i besiddelse af den livlandske handel), är det uppenbart, att de handelspolitiska motiven för Gustav II Adolf vid sidan av säkerhetspolitiska och andra motiv spelar en stor roll för utformningen av den polska politiken« (s. 29). I Nordbergs fremstilling overskygges det handelspolitiske aspekt da også helt af det sikkerhedspolitiske, hvor forfatteren betoner, at Sigismunds formelle abdikation var et helt afgørende svensk krigsmål, og at de svenske militære operationer sigtede mod at opnå dette samt mod at forhindre et polsk angreb på Sverige. Den offensive krigsførelse var også betinget af ønsket om at lade fjendelandet bære krigens byrder – dette træder især frem i forbindelse med beslutningen om at forlægge krigsskuepladsen til Preussen (s. 274–75).

I denne forbindelse fremhæver forfatteren, at den svenske landgang i Preussen ikke var motiveret af noget hensyn til de evangeliske i Tyskland. Denne opfattelse har sin rod i svensk krigspropaganda, der fandt det opportunt at anvende denne begrundelse. I det hele taget er det et hovedsynspunkt hos forfatteren, at Sveriges holdning til konflikten i Tyskland var bestemt af ønsket om at bruge de evangeliske magter – specielt England og Nederlandene – i opgøret mod Polen, og sekundært at give Sverige sikkerhed mod et dansk angreb. Det var målene for den svenske diplomatiske aktivitet i Nordtyskland, Nederlandene og England. I den svenske krigspropaganda fremstilledes derfor den svensk-polske krig som et led i det protestantisk-katolske opgør (s. 99–101, 116, 215 ff.). »Det är uppenbart, att man i den tidigare forskningen överbetonat Gustav II Adolfs omsorg om det s. k. evangeliska väsendet. Han var under den här undersökta tidsperioden på intet sätt beredd till några uppoffringar för de evangeliska. Han eftersträvade i första hand att nå en lösning på konflikten med Polen« (s. 285).

Nordberg berører også den svenske krigsfinansiering, der i det pågældende tidsrum næsten udelukkende beroede på hjemlandets egne ressourcer. Forfatteren påviser ved hjælp af budgetoverslag, udarbejdede af den svenske ledelse (Axel Oxenstierna), at Sveriges egne midler ikke rakte til at finansiere den militære indsats, der var nødvendig for at afslutte krigen. I 1625 var der således tale om en akut likviditetskrise i felthæren, hvad der var medvirkende til beslutningen om at flytte krigsskuepladsen til Preussen. Denne økonomiske situation var tillige for den svenske ledelse en væsentlig tilskyndelse til at søge engelsk og nederlandsk hjælp mod polakkerne.

»Polen i svensk politik« er et solidt og velfunderet bidrag til belysning af væsentlige sider af svensk udenrigspolitik ved stormagtstidens begyndelse. Denne belysning sker i en række kronologisk opstillede kapitler, idet forfatteren for hvert kapitel giver en kort sammenfatning. Denne strenge kronologiske opbygning af bogen, der samvittighedsfuldt gennemarbejder et omfattende kildemateriale, har imidlertid lagt sig i vejen for en sammenhængende behandling af de centrale problemstillinger, forfatteren har taget op, således at detaljerne i nogen grad slører de mere interessante hovedsynspunkter.

Carl-Johan Bryld

Øystein Rian: Jens Juels stattholderskap 1618–1629. En studie i stattholderembedets kompetanse og funksjoner. Universitetsforlaget, Oslo–Bergen–Tromsø, 1975. 254 s. N.kr. 56.